

na pot razen splošnega znanja tudi dobre temelje gospodarskih ved in veliko svojega naivnega idealizma.

OPOMBE

Uredništvo dodaja Keršovanovim spominom sledeče opombe:

1. Vedeti je treba, da so tu živeli protestanti s sistemom enega otroka, kar je po svoje pripomoglo k »akumulaciji« v teku več generacij. —
2. Jasno je, da gre tu v bistvu za stopnjevanje

vojnih liferacij v korist fašističnih armad. — 3. Pisec spominov je po pomoti izpustil opekarno v Puconcih. — 4. Benko je imel med prvimi v Prekmurju člansko izkaznico nacistične stranke in to že precej pred okupacijo; navijal je bolj za nemško kot pa madžarsko okupacijo Prekmurja. — 5. Madžarsko sovjetsko republiko je zlomila protirevolucija s podporo antante in tudi Jugoslavije, vendar je prišlo do zloma še pred zasedbo Prekmurja po jugoslovanskih četah. — 6. Karel Siftar je bil po osvoboditvi zaprt kot nacist in antisemit; Ludvik Siftar je bil nacist in župan za časa kratke nemške okupacije.

LJUBLJANSKI TRŽNI REDI IN PREPOVED PREKUPČEVANJA

VLADO VALENCIČ

I

Med privilegiji, ki so jih dobila ob svojem nastanku naša mesta in trgi, so bili tudi tržni dnevi ali tedenski sejmi. Uvedba tedenskih sejmov je bila bistveni in večkrat tudi edini znak, ki je meščanske ali tržne naselbine gospodarsko ločil od vasi.¹ Na tedenskih sejmih se je mestno prebivalstvo preskrbovalo z živili in drugimi potrebščinami. Tak način je ustrezal mestni gospodarski politiki fevdalne dobe, ki se je držala naslednjih dveh temeljnih načel: Javno nadzorstvo nad živilsko trgovino in izključitev posrednikov pri dobavi potrebščin mestnim potrošnikom. »Mestni kupec je torej imel možnost in pravico, da je živila kupoval naravnost od deželskega pridelovalca vpricho drugih someščanov.«²

Kot druga mesta je tudi Ljubljana brez dvoma dobila pravico do tedenskih sejmov skupaj z drugimi mestnimi pravicami. Vendar nam vsebina te sejske pravice ni znana, šele listina iz l. 1416 odkriva, da je Ljubljana tedaj imela dva tedenska sejma, ob sredah in sobotah, kot se je to ohranilo do naših dni.³ Tedenski sejmi so ostali bistven prilastek mestnih in tržnih naselbin še v dobi, ko mesta že niso več uživala nekdanjih gospodarskih predprav. V tržni občini Postojni je bil uveden tedenski sejem za prodajo živil l. 1837.⁴ Tudi le za prodajo živil je bil l. 1840 Radovljici dovoljen tedenski sejem ob torkih.⁵ To mesto je sicer že imelo pravico do tedenskega sejma v prejšnjih stoletjih, pa ga je najbrž iz kateregakoli razloga ni vzdržalo ter si je moralo pravico obnoviti. Ko je bila vas Domžale l. 1925 razglašena za trg, so bili v tem kraju uvedeni redni tržni dnevi.⁶ Tedenski

sejmi so se torej ohranili kot tržni atributi v najnovejši čas.

V zvezi z glavnim namenom tedenskih sejmov — preskrbo mestnega prebivalstva z živili in drugimi važnimi življenjskimi potrebščinami — so se izoblikovale tržne navade, ki so izražale pravice in dolžnosti kupcev in prodajavcev. Razumljivo je, da so mestne in tržne uprave poskrbele za razne predpravice, ki naj bi meščanskim kupcem zagotovile nakupovanje potrebščin pod najugodnejšimi pogoji. Ščasoma so ukazi in predpisi nadomestili in izpopolnili navade, po katerih se je razvijalo tržno življenje. Končno je bil promet na tedenskih sejmih urejen s posebnimi tržnimi redi. Predpravice mestnega prebivalstva pri preskrbi na tedenskih sejmih so bile zavarovane v glavnem s prepovedjo prekupčije (Vorkauf, fürkauf). Pod prekupčijo so razumeli prestrežanje živil, to je nakupovanje od kmeta, preden jih je pripeljal ali prinesel na trg ali pa preden je bilo dano znamenje, da je trg odprt tudi za tujce in domače prekupčevavce, to je branjevece in druge prodajavce živil.⁷ Do določene ure je bilo blago na trgu na razpolago le neposrednim potrošnikom in nikomur drugemu. Prepoved prekupčije naj bi preprečila vsako trgovanje z blagom na poti do mestnega tržišča, pred mestnimi vrati, pred ponudbo blaga mestnim potrošnikom, torej vsako nedovoljeno nakupovanje z namenom, da bi se blago z dobičkom dražje prodajalo naprej. Neupoštevanju prepovedi prekupčije je mestno prebivalstvo pripisovalo vsako pomanjkanje in draginjo živil in drugih potrebščin, od izvajanja te prepovedi je pričakovalo ugodne zadostitve vsakdanjih potreb. Mestna tržna politika se je v

veliki meri sukala okrog prekupčije in tržna policija je imela mnogo opravka s tistimi, ki so prepoved prekupčije kršili, to so bili največkrat razni mali prekupčevavci kot branjevci in drugi prodajavci živil.

II

Obstoj dveh tedenskih sejmov v Ljubljani dokazuje sicer ohranjena listina iz leta 1416, toda prvi dokazi o urejanju tržnih razmer po mestnem svetu so šele iz prve polovice XVI. stoletja. Ko je mestni svet l. 1537 razpravljal o željah in pritožbah, ki jih je občina meščanov predložila na dan sv. Ane, to je dan po izvolitvi mestnega sodnika, se je ukvarjal tudi s prekupčijo. Sklenil je, da se mora prekupčija povsem odpraviti. Zastavica — dokler je ta visela, je bil trg odprt le za domače kupce, kupujoče za lastne potrebe — se poleti ne sme sneti pred 11., pozimi pred 12. uro; dokler je razobešena, ne sme kupovati noben prekupčevavec niti tujec. Ko pa se zastavica sname, sme vsakdo prosto kupovati. Prepovedano je bilo, drug drugemu posegati v kupčijo in kupovati izpod rok.⁹

Vprašanje prekupčije so skušali na splošno urejevati tudi policijski redi, ki so se pripravljali v prvi polovici XVI. stoletja. Po osnutku iz l. 1524/25 se prepoveduje trgovanje in prekupčevanje z namenom nadaljnje prodaje in dobička zlasti na podeželju. Zato naj pripelje vsakdo, ki želi prodati kakšno blago, z dežele le v mesta in trge na običajne letne in tedenske sejme v prosto prodajo. Mesta in trgi pa naj skrbijo za dober red na sejmih. Ob tedenskih sejmih naj obesijo posebno znamenje, poleti ob sedmih, pozimi ob osmih. Dokler ni obešeno, se ne smejo sklepati kupčije, niti se drugače dogovarjati o blagu. Ko pa znamenje visi, imajo prebivavci mest in trgov, pa tudi s kmetov, enako pravico do kupovanja, vendar le za potrebe hišnega gospodarstva ali rokodelstva, ne pa za nadaljnje preprodavanje. Po treh urah naj tržno znamenje odstranijo. Kar je ostalo na trgu še neprodanega blaga, ga smejo nakupovati meščani in gostači mest za nadaljno prodajo, kolikor ga ti ne bi hoteli, ga smejo kupiti tujci; mora pa biti vsakomur na prosto dano, da proda svoje blago, ga odpelje ali shrani do bodočega tedenskega sejma.⁹

Dvorni svet je predlagal nekoliko drugačno ureditev. Znamenje naj se izobesi poleti ob šestih, pozimi ob sedmih, in naj ostane obešeno dve uri. V tem času bi smeli kupovati za lastne potrebe samo meščani in gostači iz mesta, ne pa tujci in kmetje.

Ko je znamenje odstranjeno, je kupovanje dovoljeno tudi kmetom za lastne potrebe in sploh vsem po volji za nadaljnjo preprodajo.¹⁰ V pozneje uveljavljenih policijskih redih je bil skrčen čas, v katerem so mogli kupovati le potrošniki za lastne potrebe. Policijski red od 1. julija 1542 je določal: tržno znamenje naj ostane pozimi in poleti po eno uro izobešeno. Dokler visi, smejo kupovati le meščani in gostači v mestih in trgih za lastne potrebe, po odstranitvi znamenja drugi ljudje za lastne potrebe, meščani pa tudi za nadaljnjo preprodajo.¹¹ Na eno uro je bil zaščit en blagovni promet na tedenskih sejmih v objavljenem policijskem redu od 15. oktobra 1552. Tržno znamenje naj bi bilo izobešeno poleti od 7. do 8., pozimi od 8. do 9. ure.¹²

Zdi se, da so bili v Ljubljani domači kupci za lastne potrebe pri kupovanju življenjskih potrebščin ob tržnih dneh vedno bolj zaščiteni glede časa, v katerem je bila le njim pridržana pravica nakupovanja, kot so pa to določali policijski redi. Saj je v Ljubljani bil trg odprt za prekupčevalce po sklepu mestnega sveta iz l. 1537 šele ob 11. oziroma 12. uri. V razpravah o policijskem redu l. 1618 je bila postavljena zahteva, da se v Ljubljani zniža število prodajavcev sira in branjevcev ter se jim prepove predraga prodaja živil in prekupčevanje. Ker je njihovo prekupčevanje za potrošnika škodljivo, naj se jim prepove, da bi sami ali po drugih ljudeh na tedenskih sejmih in tudi druge dni pred 12. uro kupovali maslo, sir, stročnice, sadje in druga živila, ki jih podeželani prinašajo na trg, temveč naj do navedene ure pustijo nakupovanje meščanom. Če bi to prepoved kršili, naj se resno kaznujejo.¹³

Isto zaščito mestnih potrošnikov s prepovedjo prekupčevanja so predvidevala v poglavju o nizkih cenah (von der Wohlfeilheit) vladna policijska navodila iz časa Marije Terezije. Dolžnost magistrata je bila, preprečiti prekupčevanje; več mestnih svetnikov in meščanov ter četrtni načelniki naj bi se ukvarjali s to nalogo. Nadzirali naj bi predvsem branjevce in skrbeli, da se živila kot sadje, maslo, ribe ter les in podobne potrebščine prodajajo na kraju, ki ga določi deželna vlada, in da ne pride pri tem trgovanju do oderuštva in prevare. Dokler je na rotovžu razobešena zastavica, ne sme noben prekupčevavec nakupovati. Kdor bi kaj kupil, se mu kupljeno odvzame, odda v shrambo, kršivec pa prijavi tržnemu komisarju. Pri tem se domači kmetje ne smejo ovirati ali oškodovati v prostem trgovanju, ki jim je po najvišji volji priznano.¹⁴

Jožefinske reforme so posegle tudi v tržne razmere. Leta 1786 so bile ukinjene vse prednosti in posebne pravice pri nakupu ali prodaji (prekupčevanje) na letnih ali tedenskih sejmih. Vsakomur je bila priznana ista pravica za nakupovanje in prodajo živil, surovin, polgotovega in gotovega blaga v skladu s krajevnimi predpisi.¹⁵

III

Ohranjeno arhivsko gradivo ne odkriva nič, kar bi kazalo na kakšne spremembe v ljubljanskem tržnem prometu glede na omenjeno ukinitvev predpravice mestnega prebivalstva. Verjetno je ostalo pri prejšnjih starih navadah, ki jih ni bilo lahko izkoreniniti. Opaziti je celo, da pobuda za prepoved prekupčevanja ni bila več pri mestu, temveč so jo prevzeli državni organi, ki so po omejitvi mestne samouprave po Jožefu II. odločno posegli v delo magistrata.

Že leta 1790 je kresija opozarjala magistrat, da v Ljubljani narašča število branjevcev, kar je v škodo podložnikov, ki prinašajo živila na trg, in v škodo kupujočega občinstva. Namen tedenskih sejmov je, olajšati podložnikom prodajo pridelkov in s konkurenco držati cene živil v pravilnem ravnotežju. Podložniki svojih pridelkov ne prinašajo na mestni trg, morajo jih prodati pod pravo tržno ceno nanje prežečim branjevcem, katerih vsiljivost meji že na nasilje. Kupci so izpostavljeni njihovi sebičnosti; branjevci svojevoljno določajo cene, zavira se prosta konkurenca proizvajavca in kupca, ki naj bi jih po najvišjih namerah sama urejevala. Na ta način imajo branjevci skoraj monopol. Zlasti je neprimerno, da se z branjarijo ukvarjajo sodni sluge in policijski stražniki ter njihove žene. Namesto da bi sodni sluge in policijski stražniki preprečevali zlorabe na trgu, si prilasačajo tržni monopol in spravljajo v svojo odvisnost kupujoče občinstvo, ki dobiva velik del živil skozi njihove roke. Zaradi splošnih pritožb je kresija odredila, da morajo biti sodni in policijski uslužbenci ter njihove žene od branjarije izključeni. Magistrat naj predlaga, koliko branjevcev je potrebnih za prodajo na drobno vojaščini in ubožnim prebivavcem ter na katerih krajih naj se jim odkažejo prostori.¹⁶ Pri mestu so se v načelu strinjali z omejitvijo števila branjevcev in z izključitvijo žen sodnih in policijskih uslužbencev od branjarije. V svojem predlogu je magistrat zagovarjal odložitev omejitve; ni se mu zdelo umestno prepovedovati branjarijo ženam sodnih slug, dokler ni taka prepoved

določena z zakonom; tudi imajo branjevci še zaloge iz časa, ko so mogli prosto kupovati, sedaj bi jih morali oddati v svojo škodo. Kresija s temi pomisleki ni soglašala.¹⁷ Število branjevcev je l. 1791 moralo biti omejeno na pet, drugi so morali svoje zaloge v določenem roku prodati. Za branjevce je veljala prepoved prekupčevanja.¹⁸ Mestnim sodnim slugam, ki so do tedaj pobirali pristojbine v naravi ali denarju od raznih pridelkov prinesenih na trg — te pristojbine so predstavljale del njihovih službenih prejemkov — in so pridelke potem prodajali naprej, je bilo prepovedano, delati si zalogo za prodajo.¹⁹

Razlog za take ukrepe je bila naraščajoča draginja živil, katerih ponudba je na trgu zaostajala za popraševanjem. Za živila, ki so imela pomembnejši delež v prehrani, so bili izdani večkrat še posebni predpisi. Ko se je razvilo živahnejše prekupčevanje z zeljem, ki so ga kupovali tudi za izvoz v Trst, je kresija naročila magistratu, naj skrbi, da ne bo na ljubljanskem trgu prekupčevanja z zeljem. Taka naročila so se ponavljala več let.²⁰ S posebnimi predpisi je bilo urejeno trgovanje z žitom. Žitna trgovina je bila tedaj prosta, ker se je pričakovalo, da bo žito pri večji konkurenci poceni. Toda v trgovini so se pojavile zlorabe, prekupčevanje, zadrževanje kupljenega žita, odvrčanje proizvajavcev od trga itd. Zato je dvorni dekret žitno trgovino na novo uredil. Noben trgovec ni smel kupovati žito v okolišu treh milj od Ljubljane. Prepovedano jim je bilo prodajati ga v svojih skladiščih, prodaja je bila dovoljena le na javnih trgih; v ta namen je bil določen trg pred rotovžem. Ni bilo dovoljeno prestrezanje prodajavcev med potjo na trg, odvrčanje od trga, kupovanje na ulicah, v gostilnah ali zasebnih hišah ter sklepanje zakotnih kupcij; na trgu se je smelo kupovati le za lastno potrebo, ne pa za prekupčevanje. Prekrški teh predpisov so se kaznovali z zaplembo žita, v ponovnem primeru še z nadaljnjo občutno kaznijo. Kdor je prekršek prijavil, je dobil kot nagrado tretjino kazni.²¹ Glede sadja, ki je delno lahko pokvarljivo, in blago sezonskega značaja ter ni sodilo med nujno potrebna živila, so bili predpisi milejši. Prodaja ni bila pridržana le omejenemu številu branjevcev, temveč je bila dovoljena večjemu številu prodajavcev sadja. Proizvajavci, ki so ga prinašali na trg, naj bi ne bili v zadregi, če ga na tržni dan niso prodali potrošnikom, zanj bi bili kupci tudi prodajavci sadja; vendar je prepoved prekupčevanja veljala tudi za sadje.²²

Omenjeni ukrepi so skušali reševati le nekatera vprašanja o preskrbi mestnega prebivavstva z živili. Ves kompleks pa naj bi zajel tržni red za tedenske sejme, ki ga je izdala deželna vlada 9. januarja 1793 z namenom zaježiti, kolikor pač mogoče, naraščajočo draginjo na ljubljanskem živilskem trgu. Glavno sredstvo, da bi se to doseglo, je bila prepoved prekupčevanja. Neposredni proizvajavci so zaradi razširjenega prekupčevanja opuščali obiskovanje tedenskih sejmov, konkurenca na trgu je bila omejena, cene živil pa višje, ne da bi kmet imel od tega koristi. Zato je tržni red prekupčevanje strogo prepovedal, vsak nakup živil z namenom nadaljnje prodaje v okolišju ene ure od mesta — za žito po predpisu iz l. 1791 v okolišju treh milj — naj bi bil kaznovan z zaplembo blaga. Branjevci, mokarice, prodajavci stročnic, peki in drugi prekupčevavci niso smeli pred 11. uro prihajati na trg, še manj pa kupovati, da ne bi odtegovali živil neposrednim potrošnikom. Za prestopke je bila predvidena kazen zaplembe blaga, v ponovnih primerih tudi denarna in telesna kazen. Ni bilo dovoljeno posegati v kupčije drugih in nuditi višjo ceno, toda pri pomanjkanju blaga je bilo vsakomur na prosto dano, plačati več sorazmerno s svojim premoženjem. Prepovedano je bilo prestrezati in kupovati živila med potjo na trg. Kar je ostalo neprodano, se je moralo javno prodati naslednjega tržnega dne. Prekrške tržnega reda je vsakdo bil dolžan prijaviti. Od kazni sta šli dve tretjini v ubožni sklad, tretjino je dobil ovaditelj prekrška²⁴.

Ohranjeni spisi o kaznovanju prekrškov pri prekupčevanju z maslom, žitom in drugimi živili dokazujejo, da je magistrat skrbel za izvajanje predpisov tržnega reda. Ker so imeli ovaditelji prekrškov od prijave gmotno korist, preveč očitni primeri prekupčevanja skoraj gotovo niso ostali nekaznovani. Prepoved prekupčevanja seveda ni mogla preprečiti, da ne bi zaradi slabših letin ali drugih vzrokov prihajalo do zmanjšanja ponudbe na ljubljanskem živilskem trgu in — kot posledice — do zviševanja cen. Ob takih prilikah je magistrat moral slišati očitke kresije ali deželne vlade, da je premalo delaven in ne skrbi dovolj za izvajanje tržnega reda. L. 1801 je dobil naročilo, da mora eden izmed magistratnih svetnikov prevzeti nadzorstvo nad delom tržnih komisarjev, tudi četrti načelniki naj izmenoma nadzirajo trg; po potrebi naj se zahteva pomoč policijske direkcije. Tržni red je bil ponovno razglašen, da se je javnost opozorila na prepoved pre-

kupčevanja²⁴. Tudi v dobi francoske vladavine, ko je bil izdan drug tržni red, je prepoved prekupčevanja ostala v veljavi. Naloga tržnega nadzornika je bila, da nadzira domače prekupčevavce in zatira stare zlorabe.²⁵ Po avstrijski reokupaciji Ilirije je bil tržni red iz l. 1793 republiciran in gubernij je opozarjal na potrebo po izvajanju njegovih predpisov.²⁶

Spisi o preganjanju in kaznovanju prekrškov pri prepovedi prekupčevanja iz prvih desetletij preteklega stoletja kažejo, da so oblasti sicer skušale uveljaviti določbe tržnega reda iz leta 1793, da pa se je življenje upiralo njegovemu togemu izvajanju. Pri spremenjenih tržnih razmerah in gospodarskih potrebah prepoved prekupčevanja v nekdanjem obsegu ni imela več pravega smisla in je postajala že ovira v tržnem prometu, čigar naloga naj bi bila dobra preskrba mestnega prebivalstva z živilskimi potrebščinami.

Zlasti so se spremenile razmere v trgovini z žitom. Že proti koncu XVIII. stoletja so kmetje pripeljali na ljubljanski trg doma pridelano žito le v času po žetvi in še to v manjšem obsegu. Sicer so bili prodajavci žita na ljubljanskem trgu dolenjski kmetje iz okolice Šmarja, Višnje gore, Stične, Št. Vida, Radohove vasi in Trebenj, toda to so bili prekupčevavci z žitom. Žito so kupovali v oddaljenejših krajih in tudi izven dežele. Večkrat je bilo na trgu le hrvatsko žito, po prekupčevavcih nakupljeno v Zagrebu in Karlovcu. Velik del žitne trgovine je bil že v rokah ljubljanskih žitnih trgovcev, ki so imeli v svojih skladiščih ogrsko, hrvatsko in štajersko žito. Od teh trgovcev se ni moglo zahtevati, da bi žito prodajali na trgu.²⁷ Razen tega so se na ljubljanskem trgu zalagali z žitom tudi Notranjci in Gorenjci, ki jim lastni pridelek ni zadostoval za potrebe.²⁸ Razumljivo je, da tega trgovanja ni bilo mogoče vezati s tedanjimi predpisi tržnega reda. Magistrat je že l. 1795 čutil kot anahronizem, da ljubljanski peki zaradi prepovedi prekupčevanja na trgu niso smeli kupovati žita pred 11. uro, da si so pekli za potrebe mestnega prebivavstva.²⁹

V prvih desetletjih prejšnjega stoletja se je ljubljanska žitna trgovina še močneje razvila. V skladiščih žitnih trgovcev so bile vedno znatne zaloge največ banatskega žita, ki je po svoji kakovosti prekašalo domače. Zaradi novo uvedene užitnine na moko se je skrčilo število kupcev žita, kupovali so ga predvsem trgovci z moko in peki; za zasebnika je bilo enostavneje kupovati na trgu moko kot pa žito in ga pošiljati v

mline izven mesta ter pri uvozu moke imeti sitnosti pri užitninskih uradih s plačilom užitnine. Zato se je število kupcev moke okrog tridesetih let pomnožilo za dve tretjini. Žito so kupovali na ljubljanskem trgu največ tuji kupci, trgovci z moko in mlinarji iz okolice Ljubljane, Domžal, Mekinj, Smlednika in Kranja. Ker zaradi prepovedi prekupčevanja niso smeli ti kupci kupovati na trgu pred 11. uro, se je žitna trgovina umikala v skladišča žitnih trgovcev, ki so postali glavni odjemavci za žito, pripeljano na tedenske sejme. Promet z žitom na trgu je bil v primeri s potrošnjo neznaten, kar je neugodno vplivalo tudi na ugotavljanje tržnih cen, ki naj bi služilo za merilo za uradne cene. Sklicujoč se na vse te razloge, je magistrat predlagal, naj se prepoved prekupčevanja za krušno žito pred 11. uro ukine, ker je postala za potrošnika škodljiva, ostane pa naj za oves, za katerega navedeno ne velja.³⁰

IV

Ko je gubernij pristal na izključitev krušnega žita na tedenskih sejmih iz prepovedi prekupčevanja, je bil izdelan nov tržni red, ki je bil objavljen 30. junija 1834. Ta tržni red pozna razen tedenskih sejmov tudi dnevne ali tako imenovane male trge za surovo in kuhano maslo, mleko, jajca, vse vrste zelenjave in stročnic, gobe, sveže in suho sadje, vse vrste perutnine, drva in oglje. Na tedenskih sejmih pa so prodajali vsa živila. Branjevcem, prodajavcem sadja in drugim prekupčevavcem z živili ter kupcem, ki niso stanovali v okolišju Ljubljane, je tudi novi tržni red prepovedoval prekupčevanje pred 11. uro. Toda peki, mlinarji in gostilničarji, za katere je prej prepoved veljala, so bili upravičeni za potrebe svojih obratov kupovati ob vsaki tržni uri. Od prepovedi so bila izvzeta krušna žita, oves pa ji je bil podvržen. Branjevcem, prodajavcem sadja in drugim prekupčevavcem je bilo v mejah Ljubljane vsako prekupčevanje prepovedano, izven Ljubljane so pa mogli prosto nakupovati v nasprotju s prejšnjim tržnim redom, ki tega ni dovoljeval v okolišju ene ure od mesta.³¹ Prepoved prekupčevanja je veljala tako za tedenske sejme kot za dnevni trg.

Tudi po tržnem redu iz l. 1834 so bili branjevcem in drugi prodajavci živil glavni kršitelji prepovedi prekupčevanja. Predmet prekrškov so bile vse vrste živil, na katere se je prepoved nanašala, zelo pogosto se omenja maslo, v času slabih letin zaradi plesni je sredi stoletja bil tudi krompir

med predmeti prekupčevanja, večkrat so se prekupčevavci vrgli na sadje, posebno na češnje. Do postopka zaradi prekupčevanja je prišlo, če so tržni stražniki zalotili kršitelje pri dejanju. Taki primeri niso mogli biti številni, ker se branjevcem in drugi prekupčevavci niso dali tako lahko zasačiti. Če je bil trg dobro založen in blaga ni manjkalo ter je bilo poceni, za prekupčevanje ali ni bilo razlogov ali pa se nad njimi ni nihče spotikal. V l. 1841 je magistrat na zahtevo kresije sestavil seznam od konca decembra 1840 do konca marca 1841 uvedenih postopkov glede prekupčevanja.³² Seznam je obsegal 35 primerov, to dokazuje, da je magistrat sicer skrbel za izvajanje tržnega reda, da pa prekrški, kolikor so bili ugotovljeni, niso v večji meri motili tržnega prometa.

Pri spreminjajočih se tržnih razmerah tudi novi tržni red kmalu ni več ustrezal vsem potrebam. Že po preteku treh let je magistrat predlagal, naj bi se za klavce odpravila prepoved kupovanja prašičev pred 11. uro. V prejšnjih časih so skoraj pri vsaki hiši pozimi kupili prašiča, da so se preskrbeli z mesom in slanino. To navado so povečini opustili, le redki so kupovali prašiče na trgu, večina se je zalagala s slanino in svinjino pri klavcih prašičev, ki jih je včasih bilo le malo, njihovo število pa je naraslo na okrog 40; tudi drugi trgovci so prodajali slanino in mast. Ker ni bilo zasebnih kupcev na trgu, so morali klavci in prodajavci prašičev čakati do 11. ure brez posla. Oboji so poskušali predpise o prepovedi prekupčevanja izigravati ter je imel magistrat nepotrebno delo z zasledovanjem takih prekrškov.³³

V začetku l. 1848 je bil uveden nov tržni red za tedenske sejme, ki pa je dal povod za številne pritožbe. Zato ga je magistrat predložil v razpravo pomnoženemu mestnemu odboru, ki je izdelal in sklenil 9. avgusta 1848 »Red za vsakdanje terge in za terge ob sredah in sabotah«.³⁴ Glede obiska kupcev in prekupčevanja na dnevnem trgu in na tedenskih sejmih je ta tržni red postavil delno nova načela. Čeprav so na tedenskih sejmih še vedno imeli prednost neposredni mestni potrošniki, niso bili drugi, zlasti tuji kupci, več v toliki meri zapostavljeni kot v starejših tržnih redih. Vpliv gospodarskega liberalizma se je pričel počasi uveljavljati tudi v do tedaj še zelo konservativni mestni politiki.

Prejšnji tržni redi so predpostavljali, da so kupci, ki kupujejo na trgu za lastne potrebe, le mestni prebivavci. Tržni red iz leta 1848 pa je izrecno določal, da sme vsak

tujec, to je izven mesta bivajoči kupec, na trgu prosto kupovati za svoje potrebe. Le pitanih prašičev in drobnice ni bilo dovoljeno tujim kupcem kupovati pred 11. uro. Za domače in tuje branjevce, prodajavce živil in sadja ter vse druge prekupčevavce je veljala prepoved prekupčevanja v tržnem času, ki je bil določen za neposredne potrošnike. Domači gostilničarji so smeli za potrebe svojega obrata kupovati skozi ves tržni čas, isto pravico so imeli tuji gostilničarji z izjemo kupovanja pitanih prašičev in drobnice. Pravico kupovanja prašičev in drobnice ne glede na tržno uro so imeli tudi domači mesarji ter drugi klavci. Tržni red je določal denarne kazni za prestopke, ki so mogle pri ponovnih primerih za branjevce in druge prekupčevavce doseči vsoto 50 goldinarjev in biti združene tudi z zaplembo blaga.

Novi tržni red je potrebam mestnega prebivalstva v glavnem ustrežal in tudi magistrat, ki je skrbel za njegovo izvajanje, je bil z njim zadovoljen. Prekupčevanje je bilo ob tržnih dneh — sodeč po številu obravnavanih prestopkov — omejeno. Branjevci in drugi prekupčevavci pa so kupili od kmetov živila, prinesena v mesto, že dan pred tedenskimi sejmi. Zoper tako prekupčevanje izven tržnega časa po določbah tržnega reda ni bilo mogoče nastopiti. Magistrat je na to pomanjkljivost opozoril deželno vladu, ki ga je l. 1858 pooblastila, da z vso strogostjo nastopi zoper prekupčevavce tako na tedenskih sejmih kakor tudi dan poprej.³⁵ Od prodajavcev, ki so prinašali živila na ljubljanski trg, so se Krakovčani in Trnovčani pritoževali zoper izvajanje tržnega reda. Niso bili zadovoljni z odkazanim jim prostorom med Robbovim vodnjakom in škofijo, hoteli so svojo zelenjavo prodajati na drugi strani vodnjaka na sedanjem Mestnem trgu, kjer so prodajali okoliški kmetje. Tržni nadzornik je ločil domače od tujih prodajavcev, da bi preprečil zlasti prekupčevanje stročnic pod roko, kar se je dogajalo, če so bili oboji pomešani med seboj.³⁶

Po marčni revoluciji l. 1848 so se kljub absolutizmu, ki je sledil za dobro desetletje, začela počasi uveljavljati v zakonodaji načela gospodarskega liberalizma. Obrtni red iz l. 1859 je uvedel svobodo obrti. V tem duhu je urejal tudi tržni promet. Člen 68 obrtnega reda je v načelu priznaval obiskovavcem tedenskih sejmov enake pravice, dovoljeval pa je, da so bile prve ure trga pridržane kupcem živil, ki so jih nakupovali le v majhnih količinah, če se je to skladalo s krajevnimi navadami

in potrebami. Obrtni red je tudi določal, da vsaka občina, kjer so sejmi, izda z odobritvijo deželne vlade svoj tržni red.³⁷

Preden je ljubljanski magistrat pripravil nov tržni red, je mestni svet na predlog odseka za lokalno policijo l. 1865 soglasno sklenil, da se prepoved prekupčevanja živil, žita in drv takoj ukine. Predlog odseka za lokalno policijo je zagovarjal občinski svetnik dr. Janez Bleiweis. Navajal je tri razloge, ki so govorili za ukinitvev. Prepoved ni nikoli imela praktičnega pomena, ker tržno nadzorstvo ni moglo preprečiti raznih načinov in potov prekupčevanja. Glede na obrtno svobodo je nepravilno, da ne smejo obdavčeni branjevci in drugi prodajavci živil vsak čas kupovati na trgu. Ni se bati, da bi se zaradi ukinitve prepovedi, ki je bila le na papirju, podražila živila in bi bilo prebivalstvo Ljubljane oškodovano.³⁸ Gotovo je bilo res, da tržno nadzorstvo ni moglo zaslediti in preprečiti vseh načinov prekupčevanja, toda trditvev, da prepoved ni imela praktičnega pomena in da je bila le na papirju, je bila pretirana. Ohranjeni spisi dokazujejo, da je magistrat dejansko skrbel za njeno izvajanje. Morebitnih podražitev živil sicer ni mogla preprečiti, toda dala je pogoje, da se je tržni promet med proizvajavci in potrošniki na tržnem prostoru nemoteno razvijal brez vmešavanja prekupčevavcev.

v

Čeprav je bil mestni svet soglasen pri vprašanju ukinitve prepovedi prekupčevanja na tedenskih sejmih, je ljubljanski prebivavci niso pozabili in je našla po nekaj letih zagovornike v mestnem svetu. L. 1871 je občinski svetnik Janez Komar iz Krakovega nastopil s samostojnim predlogom za ponovno uvedbo, ki je bil naperjen zoper branjevce in druge prekupčevavce. Policijski odsek je predlog obravnaval, priznaval je velik obseg prekupčevanja, toda praktična izvedba prepovedi se mu je zdelo nemogoča, ker je preveč možnosti, da jo prekupčevavci obidejo. Ni se mu zdelo na mestu, da bi se trgovski promet, ki ima povsod za rezultat najnižje cene, če je svoboden, ponovno stavil v tiste vezi, od katerih je bil že osvobojen. Tudi je prepoved v nasprotju z obrtno svobodo. Po poročilu policijskega odseka je občinski svet Komarjev predlog zavrnil.³⁹

Čeprav je njegov predlog propadel, Komar svoje namere ni opustil. Zbral je podpise okrog 300 ljubljanskih prebivavcev in takoj ponovil zahtevo za uvedbo

prepovedi prekupčevanja ob tržnih dneh. Razloge je navedel v obširni spomenici, kjer je zavračal ugovore, da bi prepoved nasprotovala svobodnemu ustavnemu gibanju. Njeno potrebo je utemeljeval s konkretnimi primeri. Trgovci z Reke so kupili pred užitninskimi uradi zlasti zelje, repo, krompir in fižol, kar vse je bilo na poti na ljubljanski trg. Posledica tega je bila, da so cene v Ljubljani narasle. To pot so Komarjevi argumenti bolj učinkovali. Policijski odsek, ki je stvar ponovno dobil v pretres, se je dal toliko prepričati, da je zoper mnenje svojega predsednika Laschana pristal na prepoved prekupčevanja poskusno za dobo enega leta. Občinski svet se je na seji 15. februarja 1872 z večino glasov pridružil predlogu odseka. S 1. marcem so bile znova uvedene določbe tržnega reda od 9. avgusta 1848 glede prekupčevanja. Vsem domačim in tujim branjevcom, prodajavcem živil in sadja ter drugim prekupčevavcem je bil na dnevnem živilskem trgu in na tedenskih sejmih pod kaznijo prepovedan vsak nakup živil.⁴⁰ V prvih treh mesecih, potem ko je prepoved stopila v veljavo, je magistrat zaradi prestopka prekupčevanja kaznoval 31 oseb. Najhujše zlorabe je prepoved odpravila. Vendar vseh primerov prekupčevanja tržno nadzorstvo ni moglo zaslediti, ker so se prekupčevanci posluževali posredovavcev in so prekupčevali izven trga. Uvedene so bile nagrade za stražnike — delež od denarnih kazni — kot spodbuda za vestnejše preganjanje prekupčevavcev.⁴¹

Prepoved prekupčevanja je bila sicer uvedena le za poskusno dobo enega leta, ostala pa je v veljavi dalj časa. Pobudo, da je spet prišla v razpravo, so dale pritožbe branjevcev. Magistrat je bil za odpravo, češ, upanje, da bodo cene nižje, se ni uresničilo, prekupčevanci imajo sto možnosti, da prepoved obidejo; v resnici se mnogo prekupčuje na skrivnem, občinstvo pa živi v prepričanju, da prekupčevanja ni. Magistrat postavlja na koncu svojega poročila vprašanje: Ali more opravičiti v domišljiji obstoječa korist, da ni prekupčevanja, očitke, da je Ljubljana med maloštevilnimi mesti, ki hoče s času ne več primernimi ukrepi ovirati razvoj in konkurenco, ki ju povsod pospešujejo. Policijski odsek je predlagal, naj se peticija branjevcev za odpravo prepovedi prekupčevanja zavrne; slovenski občinski svetniki Horak, Regali in Petričič so bili zoper odsekov predlog, ki ga je več nemških občinskih svetnikov zagovarjalo in je bil končno sprejet.⁴² Zavrtni pri občinskem svetu so se branjev-

ci obrnili na deželno vlado. V pritožbi so se sklicevali na plačevanje davkov in poudarjali, da morajo v ustavni državi kot davkoplačevalci uživati vse tiste pravice kot drugi obrtniki. Deželna vlada jim sicer ni mogla ugoditi, ker je bilo mesto po zakonu upravičeno, da uvede prepoved prekupčevanja. Ko so se pa branjevci pritoževali v konkretnem primeru zoper postopek, ki ga je magistrat uvedel zaradi prekrška prepovedi, je deželna vlada grajala aretacijo osumljenca, češ stražnik naj bi ga le prijavil, potem bi se zoper njega uvedel postopek. Magistrat, ki je prepoved prekupčevanja imel za času neprimerno omejitvev prostega prometa, je uporabil grajo deželne vlade, da je policijskemu odseku ponovno predlagal, naj se ukine. Glede na navodilo deželne vlade, naj se osumljenci ne primejo takoj, bi bilo skoraj nemogoče uspešno nastopiti v primerih prekupčevanja, otežen bo dokaz prestopka, tudi izterjevanje glob, ki so jih tedaj prizadeti takoj plačevali, da so se izognili morebitni zaplembi blaga, bi postalo težavno in manj uspešno. Policijski odsek občinskega sveta ni bil istih misli, predlagal je, naj bi se začasna prepoved obdržala še dve leti, nato bi se o njej ponovno razpravljalo. Občinski svet je na seji 21. januarja 1879 predlog policijskega odseka z večino glasov odklonil in s tem prepoved prekupčevanja spet ukinil.⁴³

VI

Nasprotniki prepovedi prekupčevanja so utemeljevali potrebo njene ukinitve razen s praktičnimi razlogi — težave pri ugotavljanju prestopkov, številne možnosti za izigravanje predpisov in brezuspešnost pri regulaciji cen — tudi s čisto teoretičnim argumentom, načelom gospodarske svobode. Ne praktični razlogi, še manj pa argument gospodarske svobode, ki je s povečanim poseganjem države v gospodarske odnose kot protiukrepom na nekatere neugodne posledice gospodarskega liberalizma izgubljal na veljavi, niso mogli zagovornike prepovedi prekupčevanja za vedno razorožiti. Prej kakor je poteklo eno desetletje, je bilo vprašanje znovič na dnevnem redu ljubljanske komunalne politike. Tokrat ga je sprožilo I. ljubljansko uradniško konsumno društvo, ki je l. 1888 prosilo mestni magistrat, naj ponovno uvede prepoved prekupčevanja. Odkar je bila ukinjena, obvladajo trg branjevci in razni prekupčevanci, ki izrivajo druge kupce z zvijačami in tudi z nasiljem. Magistrat — bil je tedaj v drugih rokah kot ob ukinitvi prepovedi —

je pobudo konsumnega društva pozitivno sprejel. Na podlagi njegovega poročila je policijski odsek sestavil predlog za dopolnitev tržnega reda s prepovedjo prekupčevanja, ki ga je občinski svet sprejel na seji 7. oktobra 1890. Načelnega odpora zoper prepoved ni bilo, čeprav so bili izraženi pomisleki glede njene koristi. Tudi poročevalec dr. Vinko Gregorič ni pričakoval od prepovedi pocenitve živil, temveč le boljši red na trgu, kjer so razen branjevcev tudi razni tuji prekupčevalci povzročali nerede s svojim poseganjem v tržni promet in vzbujali nevoljo in kritiko malih mestnih kupcev, ki so se čutili izpodrivane. Potem ko je občinski svet besedilo določbe na zahtevo deželne vlade izpopolnil s točnejšo stilizacijo, je bila prepoved prekupčevanja objavljena 15. maja 1891. Po tej določbi je bilo ob tržnih dneh do 10. ure dovoljeno le kupovanje na drobno (za domače potrebe); do te ure je bilo na vsem mestnem ozemlju prepovedano pod kaznijo vsako prekupčevanje vsakdanjih živil kakor zelenjave, sadja, kuretine, maščob itd. Od prepovedi je bilo izvzeto žito, prašiči, drobnica in tržno blago kot med, suhe češplje na vozeh itd. Za prekrške so bile določene denarne kazni od 1 do 10 goldinarjev, pri ponovnem prestopku pa tudi odvzem blaga, v nadaljnjem primeru pa še začasna izključitev s trga; namesto globe je bil možen tudi zapor.⁴⁴

V primeri s tržnim redom iz l. 1848 je bila prepoved prekupčevanja po novi določbi nekoliko omejena, veljala je do 10. in ne do 11. ure ter le za vsakdanja živila, ne pa za prašiče in drobnico. Izvajanje predpisov je postalo popustljivejše. Magistrat je sicer preganjal in kaznoval tiste ki so jih zaslačili, ko so kršili predpise glede prekupčevanja. Toda pogosto je bil postopek zaradi prekrška prekupčevanja brezuspešen. Pri prekupčevanju zaloteni branjevci so se največkrat zagovarjali z izgovorom, da je bilo blago že prej naročeno ali celo že zaarano. Če sta prodajavec in kupec trdila isto, jima prekupčevanja ni bilo mogoče dokazati. Tako je bilo zlasti pri prekupčevanju izven določenih tržnih prostorov. Večkrat so stražniki prijavili ljubljanske trgovce, da so od kmetov ob tržnih dneh na železniški postaji ali cestah, ki vodijo v mesto, kupovali fižol, suhe gobe, žito in druge pridelke. V takih primerih je bilo skoraj vedno ugotovljeno, da blago ni bilo namenjeno na trg in da so ga trgovci z deželnimi pridelki že prej naročili. V živahnem in mnogovrstnejšem prometu novejšega časa se je stari, preprosti pojem prekupčevanja že zabil

in ga niso mogli več tako določno opredeliti kot v prejšnjih stoletjih. Določbe v tržnih redih, ki so prekupčevanje pod določenimi pogoji označevale kot prekršek, se po svoji formulaciji niso bistveno spremenile, čeprav se je gospodarsko življenje kompliciralo. Magistratni uradniki so pri obravnavanju prestopkov zaradi prekupčevanja često naleteli na dvomljive primere, kjer si s preveč preprostimi predpisi tržnega reda niso mogli pomagati. Zato je magistratni referent nekoč na spis o taki zadevi zapisal: »Ker je naš tržni red tako klavern in površen kot noben drug na celem svetu, se ne da nič napraviti.«⁴⁵ Pri morebitnih začasnih težavah pri preskrbi z živili na trgu ali pri podražitvah so se hitro slišale pritožbe občinstva, da se je prekupčevanje močno razširilo, ker se ne preganja dovolj odločno. Ljubljanske nemške gospodinje so se v pismu, naslovljenem na župana, pritoževale zoper nasilnost branjevcev, ki trgajo blago iz rok drugih kupcev; trdile so tudi, da se s prekupčevanjem ukvarjajo tudi žene policijskih stražnikov.⁴⁶

Prepoved prekupčevanja l. 1891 je bila vključena kot dopolnitev v tedaj veljavni tržni red od 2. novembra 1866. Ta tržni red je v desetletjih veljavnosti že tako doživel več sprememb in je postal potreben temeljitejše preuredbe. Zato se je magistrat lotil izdelave novega tržnega reda. »Tržni red za tedenske sejme in za vsakdanji aprovizačni tržni promet v deželnem stolnem mestu Ljubljani« od 5. maja 1908 je dobil določbo, da je tržni promet pridržan vsak dan v času od 1. aprila do 30. septembra do 9. ure dopoldne in v času od 1. oktobra do 31. marca pa do 10. ure kupovanju na drobno (za domače potrebe). Do te ure je bilo na vsem mestnem ozemlju prepovedano sleherno prekupčevanje živil, kot so določali že prejšnji predpisi.⁴⁷ Ob tej priliki so si prodajavci sadja prizadevali, da bi bilo sadje izvzeto iz prepovedi prekupčevanja, ker sadja, kupljenega po 10. uri, največkrat niso mogli več isti dan prodati; občutljivejše sadje pa se je do drugega dne lahko že pokvarilo. Tudi mnogi kmetje niso radi prodajali na drobno, temveč so želeli prodati vse pripeljano blago. Občinski svet teh razlogov ni upošteval ter sadja ni izvzel od prepovedi.⁴⁸

Ker je bilo prekupčevanje prepovedano le v jutranjih urah, so branjevci izkoristili druge možnosti za kupovanje živil, ki so jih kmetje nosili v Ljubljano naprodaj. Kmetice, zlasti iz Dolenjske, so prihajale na tedenske sejme s svojimi pridelki že dan poprej. Prinašale so predvsem piščeta, jajca,

maslo, sadje pa tudi druga živila. Pred mestno hišo je nastal vsak terek in petek popoldne od treh naprej že nekakšen predtrg, na katerem se je razvijala živahna kupčija. Gospodinje so ga obiskovale le v manjšem številu, glavni kupci so bili branjevci in branjevke. Da se jim vzame tudi ta možnost kupovanja živil, preden so postavljeni na trg, je občinski svet l. 1909 prepovedal prekupčevanje živil dan pred tedenskimi sejmi, to je v torkih in petkih popoldne. Za prestopke so bile določene iste kazni, kot so veljale za tržne dni.⁴⁹

Tržni red je bil pozneje v nekaterih točkah spremenjen. L. 1909 je k predmetom, za katere je veljala prepoved prekupčevanja, prišlo še seno, otava, detelja in slama.⁵⁰ Sodeč po ohranjenem arhivskem gradivu, so mogli primeri prekupčevanja živinske krme in slame na ljubljanskem trgu biti zelo redki. Pri prekrških zaradi prekupčevanja v prepovedanem času so bili slej ko prej udeleženi največ branjevci zaradi živil kot jaje, perutnine, povrtnine in sadja.

L. 1932 je pričel veljati nov zakon o obrtih. Glede tržnih dnevoev ni prinesel bistvenih sprememb. Določal je, da se smejo na tržne dneve prodajati kmetijski proizvodi, ki služijo za življenjske potrebščine, in izdelki hišne dejavnosti. Ban je mogel odrediti z naredbo, da smejo kupovati na tržnih dnevih predmete, potrebne za življenje (življenjske potrebščine) do določene ure samo potrošniki in šele potem trgovci in kupci na debelo. Vsaka občina je morala sestaviti za tržne dneve pravilnik, tržni red, ki ga je potrdil ban.⁵¹ Tržni odbor ljubljanskega občinskega sveta se je pričel ukvarjati l. 1936 s sestavljanjem novega tržnega reda. Osnutek je predvideval dnevni trg ter tedenska trga ob sredah in sobotah. Na trgu je bilo nakupovanje živil vsak dan od 8. do 10. ure pridržano samo za konsumente. Sleherno prekupčevanje živil, razen trgovine na debelo, bi bilo do 10. ure dopoldne po mestnem ozemlju pod kaznijo prepovedano.⁵² Ta osnutek ni bil uveljavljen. Banska uprava je namreč izdelala svoj osnutek tržnega reda, ki naj bi služil kot vzorec za vse prizadete občine v banovini, ter ga l. 1939 predložila tudi ljubljanskemu mestnemu poglavarstvu, da stavi svoje pripombe. V skladu z banovinskim osnutkom je bil sestavljen tržni red, katerega je občinski svet sprejel in ban potrdil.⁵³ Po tržnem redu je ljubljanska občina smela prirejati tržne dneve vsak delavnik. Nakupovanje živil do 10. ure je bilo pridržano izključno konsumentom, prekupčevanje pa je bilo v tem času prepovedano.

Prepoved prekupčevanja ob tržnih dneh je torej tudi po tržnem redu iz l. 1939 ostala v veljavi. Seveda je v zadnjih desetletjih, zlasti pa od prve svetovne vojne naprej mnogo izgubila na svojem nekdanjem pomenu. Z naraščanjem prebivavstva v Ljubljani, s povečanjem mestnega teritorija, pa tudi s spremembami, ki jih je prinesel gospodarski razvoj, je sorazmerni delež kmetijskih proizvajavcev pri preskrbi mestnega trga nazadoval. Okolica mesta glede na povečane potrebe ni mogla nuditi več toliko in tistih vsakdanjih življenjskih potrebščin, kot bi jih ljubljanski potrošniki hoteli nabavljati na trgu. Zato je velik del preskrbe prevzela trgovina, ki je dovažala na ljubljanski trg živila tudi iz oddaljenih krajev. Povečala se je vloga trgovine z živilom na drobno, med prodajavci na trgu si je sčasoma pridobila odločilen delež. Branjevci pri nakupovanju niso bili več navezani na okoliške kmete, blago za prodajo so mogli največkrat celo ugodneje kupovati od trgovcev in večjih kmetijskih proizvajavcev, kajti ponudba je — z izjemo vojnih let — vedno presegala popraševanje. Zato niso imeli potrebe, da bi na trgu kot kupci tekmovali s potrošniki, s tem pa je odpadel razlog za prekupčevanje. Značaj prepovedi se je v svojem razvoju do najnovejšega časa popolnoma spremenil. Prvotno je prepoved, hoteč zagotoviti preskrbo mest z življenjskimi potrebščinami, utrjevala gospodarske pravice meščanstva na področju trgovine. Po uveljavljanju gospodarske svobode je postala naloga prepovedi prekupčevanja, zaščititi in olajšati konsumentom pri nabavljanju življenjskih potrebščin stik s proizvajalci v njihovo obojestransko korist. Ker je oskrba trga postala v veliki meri odvisna od trgovine, je nekdanji namen prepovedi, izločiti branjevce in druge prekupčevavce z živili iz tržnega prometa, izgubil vsako veljavo.

OPOMBE

1. Fran Zwitter, Starejša kranjska mesta in meščanstvo. Ljubljana 1929, str. 15, ter razprava istega avtorja K predzgodovini mest in meščanstva na starokarantanskih tleh. Zgodovinski časopis VI-VII/1953-1954, str. 241. — 2. Henri Pirenne, Gospodarska in socialna zgodovina srednjeveške Evrope. Ljubljana 1956, str. 299. — 3. MALj (Mestni arhiv, Ljubljana), listine 1416, junij 20, Bozen, tudi v privilegijski knjigi Cod XXV/1, fol. 45—45'. Listina je bila večkrat objavljena (Klun, Komatar), zadnjikrat v Gradivu za zgodovino Ljubljane v srednjem veku, III/32. Ljubljana 1958. Z listino iz l. 1416 je vojvoda Ernest dovolil zaradi draginje mesa postavitev

mesnice v Ljubljani, kjer so smeli podeželski prodajalci prodajati meso ob obeh tržnih dnevih, v sredo in soboto. — 4. MALj, Reg. I. fasc. 440, list 1068, obvestilo ljubljanske kresije od 14. 7. 1837 o uvedbi tedenskega sejma. — 5. MALj, Reg. I. fasc. 440, list 1080, okrožnica ljubljanske kresije od 10. 8. 1840. Po Krajevem leksikonu dravske banovine, Ljubljana 1937, str. 545, je Jožef II. Radovljici podelil tedenski tržni dan na torek. — 6. Franc Bernik, Z nekdanje Goričice. Kamnik 1925, str. 15. — 7. Pirenne, n. o. m. str. 299. — Dr. Rudolf Kötzschke, Allgemeine Wirtschaftsgeschichte des Mittelalters. Jena 1924, str. 594 sl. — Georg von Bellow, Probleme der Wirtschaftsgeschichte. Tübingen 1926, str. 540 sl. — 8. MALj, Cod. I/5, fol. 108. — 9. Josip Žontar, Nastanek, gospodarska in društvena problematika policijskih redov prve polovice 16. stoletja za dolnjeavstrijske dežele s posebnim ozirom na slovenske pokrajine. Zgodovinski časopis X-XI/1936-1937, str. 61. — 10. Žontar, n. o. m. str. 61. — 11. Žontar, n. o. m. str. 71 sl. — 12. DAS (Državni arhiv Slovenije), Stanovski arhiv fasc. 394. — Žontar, n. o. m. str. 108. — 13. MALj, Reg. I fasc. 12, list 65 sl. — 14. DAS, Deželno glavarstvo, Rubr. Publ. Pol. Lit. P, Num. 5, Vol. 1. — 15. MALj, Reg. I fasc. 40, list 75, okrožnica notranjeavstrijskega gubernija v Gradcu od 10. januarja 1786. — Prim. Josip Žontar, Zgodovina mesta Kranja. Ljubljana 1959, št. 255. — 16. MALj, Reg. I fasc. 42, list 285 sl. — 17. MALj, Reg. I fasc. 42, list 288 sl. — 18. MALj, Reg. I fasc. 75, list 75. — 19. MALj, Reg. I fasc. 75, list 52. — 20. MALj, Reg. I fasc. 75, list 224 sl. — 21. MALj, Reg. I fasc. 75, list 217 sl., kurenda deželnega glavarstva od 7. decembra 1791, izdana na podlagi dvornega dekreta od 14. novembra 1791. — 22. MALj, Reg. I fasc. 75, list 170 sl. — 23. MALj, Reg. I fasc. 75, list 280 sl. — 24. MALj, Reg. I fasc. 75, listi 319, 322, 350 sl. — 25. MALj, Reg. I fasc. 164, list 188; Reg. I fasc. 175, list 255 sl., 298 sl. — 26. MALj, Reg. I fasc. 220, list 4 sl., 402 sl. — 27. MALj, Reg.

I fasc. 85, list 49 sl. — 28. MALj, Reg. I fasc. 75, list 520 sl. — 29. MALj, Reg. I fasc. 85, list 49 sl. — 30. MALj, Reg. I fasc. 305, list 709 sl. — 31. MALj, Reg. I fasc. 305, list 747 sl. — 32. MALj, Reg. I fasc. 459, list 355 sl. — 33. MALj, Reg. I fasc. 459, list 87 sl. — 34. MALj, Reg. I fasc. 987, XV/1, št. 13. 601/1888. — 35. MALj, Reg. I fasc. 749, list 115 sl. — 36. MALj, Reg. I fasc. 749, list 192 sl. — 37. Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1859, str. 635. — Dr. Emil Heller, Das österreichische Gewerberecht. Wien 1908, str. 561. — 38. MALj, Cod. III/16, fol. 122' sl. — 39. MALj, Reg. I fasc. 870, XV/1, spis št. 10.884/71. — Cod. III/22, fol. 119', sl. — 40. MALj, Reg. I fasc. 870, XV/1 št. 10.884/71. — Cod. III/25, fol. 17' sl. — 41. MALj, Reg. I fasc. 870, XV/1 št. 10.884/71. — Cod. III/25, fol. 64' sl. in 75' sl. — 42. MALj, Reg. I fasc. 870, XV/1, št. 10.884/71. — Cod. III/28, fol. 7 sl. — 43. MALj, Reg. I fasc. 870, XV/1, št. 10.884/71. — Cod. III/30, fol. 11' sl. — 44. MALj, Reg. I fasc. 987, XV/1, št. 15.601/1888. — Cod. III/41, fol. 175 sl. ter Cod. III/42, fol. 32 in 116. — 45. MALj, Reg. I fasc. 1502, XV/8, št. 9131/1906. — 46. MALj, Reg. I fasc. 1135, XV/8, št. 28.095/98, 40.813/1898. — 47. MALj, Reg. I fasc. 1262, VI/5, številka 37.016/1907. — Cod. III/65, fol. 208' sl. in Cod. III/66, fol. 105 sl. — 48. MALj, Reg. I fasc. 1262, VI/5, številka 37.016/1907. — Cod. III/65, fol. 209. — 49. MALj, Reg. I fasc. 1521, XV/8, št. 39.417/1905 ter fasc. 1262, XV/1, št. 37.016/1907. — Cod. III/65, fol. 391' sl. in Cod. III/67, fol. 68' sl. — 50. MALj, Reg. I fasc. 1262, VI/5, številka 37.016/1907. — 51. Zakon o obratih. Ponatis iz »Službenega lista kraljevske banske uprave Dravske banovine«. Ljubljana 1931, člen 190, odst. 3 in člen 191, odst. 5. — 52. MALj, Cod. VIII/50, zapisniki sej mestnega tržnega odbora od 27. 1., 24. 2. in 5. 6. 1936. — 53. MALj, Cod. III/96, fol. 214—216 ter 240—241. — Pravilnik za tržne dneve mestne občine ljubljanske. Službeni list kr. banske uprave dravske banovine št. 100/1939, str. 950 sl.

